

På kornet

MEDLEMSBLAD FOR
KORNBØNDENES INTERESSEORGANISASJON

KIO
NUMMER 2 2018
ÅRGANG 19

Kornbøndenes
Interesseorganisasjon

*Resultatet ble
som enhver
pessimist kunne
forutsett: Intet
oppnådd.*

Kornbonden satt sjakk matt

Er bonden uforbederlig optimist som produserer videre til tross for manglende lønnsomhet?

Politiske satsingsområder utpekt fra øverste hold skal man selvsagt ikke feste lit til. Politikere er notorisk upålitelige, ikke fordi de har spesielt dårlige personlige egenskaper, men fordi det ligger i politikkenes natur: det dreier seg kun om «salg og markedsføring» for å kunne sluttføre noen stemmesedler ekstra ved valg.

Hva som skjer deretter dreier seg om kjøttvekt, kompromisser og rent taktikkeri. På vår arena: Korn har vært pekt ut som satsingsområde, sammen med grøntproduksjon, i lang tid. Stortinget tydeliggjorde dette, og statsråd Dale signaliserte forsterket kanaliseringsspolitikk. Fra KiOs side mente vi dette burde gi mulighet til å få rettet opp mangeårig underdekning av kostnader, ikke minst økte gjødselkostnader i 2008. Rene kornbruk fikk da dramatiske inntektsfall som aldri har blitt kompensert.

Resultatet ble som enhver pessimist kunne forutsett: Intet oppnådd.

Når jordbruket, representert ved

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag, inngår avtale med lua i hånda, etter å ha fremsatt et krav som for korn var dårligere enn det etterfølgende tilbudet fra staten, blir kornbonden satt sjakk matt. Uansett hvordan en vaktbikkje som KiO da bjeffer, blir vi ikke hørt på Stortinget, eller i media eller opinion for den saks skyld.

Vi kan også konstatere at statsråd Dale og sittende regjering ikke kjenner markedsøkonomiske prinsipper bedre enn tidligere regjeringer. At en stadig mer kapitalkrevende produksjonsstruktur i norsk jordbruk nødvendigvis gjør at egenkapitalkostnader må skilles fra vederlag til arbeidsinnsats, vil fremtidige analytikere måtte undre seg over at ingen i beslutningsposisjon lot til å forstå. Enten man er opptatt av at norsk jordbruk skal kunne refinansiere sin produksjonskapital for å være samfunnsøkonomisk effektiv og bærekraftig, eller man er opptatt av at arbeidsinnsatsen ikke skal bli dårli-

gere og dårligere godtgjort etter hvert som kapitalintensiteten øker, vil man måtte splitte disse to postene. Realøkonomien kamufleres ved at arbeidsvederlag og egenkapitalkostnader i næringen blandes sammen.

Eller kanskje har bonden skylda sjøl...? Vi er jo uforbederlige optimister som produserer videre til tross for manglende lønnsomhet. Det er ikke minst et tankekors at etter tidenes dårligste kornavling, er det sådd mer høstkorn enn noensinne tidligere. Og dette til tross for at kornbonden heller ikke fikk en eneste krone i krisepakka etter tørkesommeren.

Fra de to bondelagene ble det ikke engang nevnt at Staten totalt «sparer» over en milliard kroner på tørkesommeren, gjennom økt toll og andre importrelaterte inntekter fra korn- og kraftfôrsektoren i tillegg til redusert prisnedskriving av norsk korn. Kornbøndene taper mer enn dette, og det er utrolig smålig at vi ikke fikk noe av tapet kompensert gjennom krisepakka. Men igjen: Når bondens organisasjoner med forhandlingsposisjon ikke engang argumenterer med statens store besparelser i sektoren, kan det vanskelig oppnås noe.

Så vi sitter igjen med ingenting, men satser videre...

Riktignok har Norske Felleskjøp i skriftlig innspill til Stortingets næringskomité hevdet at vederlaget til arbeid for en norsk kornbonde i 2018 blir negativt, fordi avlingssvikten er så stor og erstatningsordningen så begrenset, men virkeligheten er verre. Negativt vederlag til arbeid er absurd. Men inntektsbegrepet er faktisk «vederlag til arbeid og egenkapital», som påpekt foran. Når det er negativt, er realiteten at bonden har jobbet gratis i egen bedrift, og i tillegg er det ingen dekning av egenkapitalkostnader. Likevel er bedriftsinntektene ikke

store nok til å dekke de øvrige kostnadene, og følgelig må bonden skyte inn det resterende til å dekke utestående krav fra bedriftens kreditorer, leverandører og banker.

Bonden produserer ofte videre selv med negativt arbeidsvederlag, fordi kapitalkostnadene ikke blir borte ved nedlegging heller. På kort sikt kan bonden presses til å produsere helt tildekningsbidraget er null, også uten variabelt lønnsselement. Det minner ikke lite om arbeideren fra svunne tider, som med lua i hånda måtte ta arbeid som kunne gi inntekt til mat, selv om den ikke var tilstrekkelig til husleie og klær på lengre sikt, for ikke å snakke om utdanning til egne barn.

Spørsmålet blir om sittende regjering, eller fremtidige regjeringer med annen kulør for den saks skyld, vil se dette.

I første omgang er det opp til Bård Hoksrud. Med mindre landbruksministeren over nyttår skulle bli gulfarget.

Og ikke å forglemme: Hvis vi har forhandlingsorganisasjoner som tør å rette ryggen og eventuelt knytte neven mot en uredelig fremstilling av bondens «vederlag til arbeid og egenkapital» som om det var sammenlignbart med andre gruppers lønnsinntekt.

Uansett ønskes dere et Godt Nytt År!

Etter tidenes dårligste kornavling er det sådd mer høstkorn enn noensinne. Foto: Morten Berntsen

Kornbondens dårligste avlingsår

Årets kornavling blir estimert til å drøyt halvparten av de siste 5 årene. Bak tallene ligger avlingstallene for enkeltprodusenter. Felles for alle er en sesong alle ønsker å legge bak seg. Nå ses det framover til ny sesong og bedre resultater.

Rune Sandsether er styremedlem i KiO og driver en korgard på Hurum på 900 dekar totalt. I tillegg er han leder i Havreforeningen. I år endte han på 64% avling av korn og 36% avling av oljevekster. På Kornet har snakket med Rune om sesongen som har gått.

Når skjønte du at sesongen ville bli dårligere enn normalt?

«Som for alle andre skjønte jeg det måtte gå dårligere da varmen og tørken i mai hindret busking. Åkeren ble tynn og kort, men fortsatt hadde jeg forventet at etterrenning kunne redde noe, selv om den ville forsinke innhøstingen. Da nedbøren i juni var kun 30-35 mm var imidlertid løpet kjørt.»

Likevel oppnådde du 64% av kor-

navlingen 5 av de siste 6 årene. Det er bedre enn hos mange andre. Hva er nøkkelen til disse avlingene?

«For det første har jeg god og tørkesterk jord. Redusert jordarbeiding kan også ha vært riktig et slik år – at kapilærkraften holdes vedlike. Nedbøren fra såing til slutten av juli var svært begrenset, så begge deler mener jeg har vært viktig. Det spilte også inn at elg har spist opp over 20 dekar havre enkelte år.

Varmen i juli var voldsom over hele Sør-Norge. Hvordan opplevde du at kornet reagerte hos deg?

«Både havre og vårhvete fikk nær halverte avlinger, mens bygg og høsthvete fikk en mindre reduksjon. Dårligst ble oljevekstene som endte

på nær 1/3-dels avling. Variasjonen mellom skifter var stor. Også i slike år er det enklere å drifte egen- enn leid jord. Spesielt utfordrende er det korte kontrakter der en ikke kan forsvare grøfting eller rydding.»

Vi har hørt at treskingen gikk lett hos de fleste i år – uten opplukking av legde, eller rått korn som store tørkekostnader. Hvilke tanker satt du med under treskingen?

«Selve treskinga gikk veldig glatt – ingen kostbare skader av rå legde eller annet. Men først og fremst så gikk det for glatt og følelsen fra første dag av at det ble for få lass av en dags tresking. Etter hvert som dagene går skjønnte jeg at brutto inntekt ville bli liten og at sparte tørkekostnader på langt nær dekket tapet. Tankene dreide mye rundt kostnader som vil rulle og gå gjennom vinteren, uten at pengene er der fra kornproduksjonen. Mens husdyrproduksjoner har en jevn likviditetsstrøm vil jo neste inntekt fra kornproduksjon komme om et år. I mellomtiden må muligens andre inntektskilder brukes for å dekke løpende utgifter.»

Siden du har avlinger under 70% av grunnlaget de siste 6 årene får du erstatning. Hva mener du om den norske erstatningsordningen?

«Et jordbruk som er så gjennomregulert som det norske må også ha en tilfredsstillende erstatningsordning. Med gjennomgangen av erstatningssatser våren 2018 ble også korn justert, men fortsatt er det for stort sprik mellom årets kornpris og erstatningssatsene. Hvorfor vi skal ha en ordning som ikke kan følge løpende priser synes jeg imidlertid er merkelig. I tillegg synes jeg det er feil at korn ikke fikk sin del av krisepakka, korn som har kun en sjanse til å høste avling gjennom sesongen og som i tillegg både ga bort og solgte rimelig halm til både storfe- og småfebesetninger. Når jeg og mange andre kornprodusenter ikke får dekket mer enn variable kostnader i år, MÅ korn prioriteres i neste års jordbruksforhandlinger.»

Tekst: Harald Solberg

Foto: Henning Jønholdt

For både havre og hvete opplevde Rune Sandseth-er nær halverte avlinger. For bygg og høsthvete var reduksjonen mindre.

Kriseøkonomi for korn

Årets kornavling ble nær halvert i forhold til siste 5 år. Det har gitt en brutto nedgang i avlingsverdi – etter erstatning, som vil gi negativ dekning av arbeid og egenkapital!

Næringskomiteen i Stortinget fikk presentert disse beregningene av Norske Felleskjøp (NFK) under Stortingshøringen grunnet tørken (tillegg til jordbruksoppgjøret 2018).

Egenandelen for klimarelaterte avlingsskader er politisk bestemt til 30 %. NFK har dokumentert at egenandelen er langt større. Deres opplysninger for det samlede kornarealet, basert på målpriser begge år, er:

- Omsetning korn 2017-sesongen: 3,5 mrd kr
- Omsetning korn 2018-sesongen: 1,8 mrd kr
- Samlet erstatning 2018: 450–600 mill kr

NFK har brukt avlingsprognoser for årets avling. Samlet er altså kornbøndenes inntektstap beregnet til 1,1–1,3 mrd kr i 2018.

Beregninger gjort for bruk med

Vederlag til arbeid og kapital per årsverk for korn (mørk) og samlet for alle referansebruk (rød). Kilde: Norske Felleskjøp

areal og arealfordeling mellom kornarter som i referansebruk 2 i Budsjettmemnda viser det ekstreme inntekststapet på bruksnivå: Selv om et slik bruk får ca kr 50.000 i avlingserstatning, får det ikke dekket variable kostnader. Kornbonden må jobbe gratis og i tillegg bruke annen inntekt for å dekke renter og avskrivninger. Se figuren, som ble presentert Næringskomiteen.

Selv med en slik økonomi var det ikke rom for styrking av kornøkonomien i krisepakka. Om partene var enige om en slik kornøkonomi i utgangspunktet har ikke KiO kunnskap om, men at fokuset i stedet har vært på en svært god grovfôrordning er det ingen tvil om.

Erstatningssatsen for de ulike kornartene er 85–87% av målprisen for de største kornartene. Dette betyr at jo større avlingstap en har hatt for sin kornproduksjon, jo større avvik fra

den politisk satte egenandelen blir det. KiO dokumenterte dette i høringen av «Tørkeproppen» i Næringskomiteen. Fra det skriftlige svaret, står det:

«Poenget er at jo kraftigere du er rammet av tørken, jo dårligere erstatning får du fra staten. En prisjustering til riktig nivå for erstatningssatsene gir derfor best fordelingsseffekt mellom de som rammes.»

Når de som ble hardest rammet av tørken også blir hardest rammet av feil erstatningssats, må noe gjøres med utregningsmåten. Når også en solid aktør som NFK har vist at kornbonden betaler for å få lov til å produsere både mat- og fôrkorn, må noe gjøres.

KiO vil følge opp saken utover vinteren og på årsmøtet.

Tekst: Harald Solberg

Foto: Morten Berntsen

Årets kornavling ble nær halvert. Dette gir negativt dekningsbidrag, slik avlingserstatningsordningen er praktisert, Du må arbeide gratis og dekke kapitalkostnader med annen arbeidsinntekt.

Hvordan ble kornet behandlet økonomisk i oppgjøret etter tørkeåret?

Etter den tørreste sesongen på mange tiår er det på tide å oppsummere hvordan dette slo ut for kornproducentene.

1. Krisepakken

28. september ble «tørkeproposisjonen» 119S vedtatt i statsråd etter de ekstraordinære forhandlingene mellom staten og jordbruket i august. Dette var ekstraordinære midler som ble forhandlet fram i tillegg til den ordinære jordbruksavtalen. Rammen var på 310 millioner og ca. 90% av dette gikk til husdyrbrukere med grovforproduksjoner i tørkeområdene. Det resterende gikk til grønnsaker. Til tross for at en vesentlig del av korndyrkingen i dette landet foregår i de mest tørkerammede områdene ble det ikke framforhandlet en eneste krone til kornet i denne avtalen. Selvsagt ble de andre produksjonene rammet hardt også, men det er etter min oppfatning ingen tvil om at korn og potet burde fått sin del.

2. Avlingsskadeerstatningen

Taket i avlingsskadetrygden ble betydelig hevet for alle produksjoner til 1,5 mill. Det fikk selvsagt noen få store kornprodusenter glede av. Utenom det ble erstatningsprisen på korn rutinemessig (hvert 3. år) økt i år. Likevel

er det ikke målpris som nyttes, da det gjøres et nesten uforståelig fradrag for høsting redusert transport mm. Samtidig blir det ikke hensyntatt noen kvalitetsberegning (mat, økologisk, såkorn osv.). Konsekvensen av dette er at de som produserer kvalitet ikke får avlingsskadeerstatning for disse manglende inntektene. Som et ekstraordinært tiltak ble erstatningsprisen for grovfôr betydelig hevet for de med dyr fra 3,85 kr/Fem til 5,40 kr/Fem. Rett nok ble det nok omsatt en del dyrt grovfôr i sommer og høst, men faktum er likevel at mye av det som skulle vært grovfôr i førrasjon er erstattet med kraftfôr til ca. 4 kr/Fem. Det er sikkert slik at hver krone trengs på husdyrbruka, men det er uansett et faktum at på grunn av krisens omfang ble avlingsskadeordningen betydelig styrket for grovfôr men ikke for korn og potet, til tross for at krisen rammet alle produksjoner.

3. Slått av kornåker til grovfor og halm

I tillegg var det oppfordring til kornbøndene fra et samlet landbruk om å stille opp med all den halm som var

mulig å sanke, i tillegg til at det ble slått noe korn til grovfor. Selvsagt var det fornuftig og nødvendige tiltak for å avhjelpe en vanskelig forsituasjon, men hvordan er rett oppgjør i kroner? Landbruksrådgivningen estimerte gjødselverdien til 20 øre pr kg, sikkert riktig nok. Men i et markedsøkonomisk perspektiv slik situasjonen utviklet seg var sikkert «markedsprisen» flere ganger 20 øre. Hva var rett pris? En kamerat av meg var i Sverige og prøvde få tak i halm på jordet. Der var prisen på jordet 1 kr pr kilo på jordet til varmekraftverk. Hvordan skal produksjonene behandle hverandre i landbruket? Det er i alle fall et faktum at midlene som var framforhandlet (se ovenfor) havnet hos husdyrprodusentene i det alt vesentlige.

4. Statens gevinst av tørken

Et faktum er at staten tjente betydelige summer på tørken. For kornsektoren sin del sannsynligvis over 1 milliard kroner. Dette på grunn av redusert behov for prisnedskrivning og økte tollinntekter på importert kornråvare til kraftfor og matmel. Det er derfor særdeles skuffende og uforståelig at kornprodusentene da ikke ble tilgo-

desett med noen ting ekstra i håndteringen av tørkekrisen. Det har heller aldri vært snakk om at staten kunne tatt regningen på vannet fra de som faktisk bidro til økt avling i sommer med en stor innsats og kostnad til vanning. Hvis ønske og hensikten var å få avling så er det uten tvil disse bøndene som var heltene i sommer. Etter tørkeårene på 70-tallet var det en massiv utbygging av vanningsanlegg. Er det tiden for det nok en gang? Kio forventer at staten og jordbruksorganisasjonene tar tak i dette, og vi vil bruke stemmen framover til å ta tak i problemstillingene. Det er uforståelig at man snakker om økt selvforsyning i landet og behandler kornet på en sånn måte. Det er en økt forutsigbar kornproduksjon av høy kvalitet som etterspørres som er nøkkelen til økt selvforsyning i dette landet.

Link til krisepakken:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4f62f3c0bfd943b7bd640b8ff6a05653/no/pdfs/prp201720180119000dddpdfs.pdf>

Tekst: Håkon Tørrestad

Foto: Morten Berntsen

Dårlige avlinger – hvilke utslag gir dette på avlingsskadeerstatningen

Vi har lagt bak oss et svært krevende kornår. Veldig mange av våre medlemmer har opplevd å høste under 70 % av en normalavling i 2018. Avlings-skadeordningen har blitt benyttet av mange kornprodusenter dette året, og spm vi her stiller er hvordan slår dette ut økonomisk for bonden?

Dessverre ser vi at mange vil tape en god del mer enn de tiltenkte 30 % i egenandel. Den mye omtalte krise-pakka som ble vedtatt i høst ga ingen merkbare forbedringer for den jevne kornbonden. Det eneste som ble endret var «taket» for utbetaling til en enkelt bonde, som ble doblet fra tidligere kr 750' til 1,5 mill.

Prisen for korn har standardiserte satser fastsatt av landbruksdirektoratet. Det er for hvete 2,85 kr/kg, bygg 2,40 kr/kg, havre 2,25 og rug/rughvete 2,45. Tanken er at dette skal være en nettoppris da en ikke trenger å høste, transportere, og å tørke dette kornet. For de som har egen korntørke, lagerkapasitet, egen tresker, spesialavtaler (matkorn og såkorn), samt oppnår gode bonuser, blir denne prisen alt for lav. Kornprodusenten vil fortsatt ha de faste kostnadene, og sparer derfor bare de variable kostnadene, samt litt arbeid. Beregninger

viser at den faktiske egenandelen fort kan bli opp mot 40 % for de med svært dårlige avlinger, egen tørke og lageranlegg, samt matkorn og leveringsbonuser. For såkornprodusenter kan den bli enda høyere, opp mot 45 %. For de som i høst har direktelevert kornet til kornkjøper, vil den faktisk egenandelen være mellom 33 % og 35 %.

Enkelte har også tegnet forsikring for plantekultur hos sitt forsikrings-selskap. Dette kommer til utbetaling først når avlingsskadeerstatningen slår inn. Det er viktig å sjekke om du har denne forsikringen, og hva den kan gi av utbetaling.

Det er i prinsippet en til fire måneder saksbehandling på søknaden, og søknadsfristen var 31. oktober. For de som har korn på lager, må dette leveres før endelig beregning av erstatning kan gjøres. Det vil si at for mange kommer ikke utbetalingen før godt ut i 2019. Det er viktig å skaffe seg nok likviditet så en fortsatt kan gjøre innkjøp av gjødsel og såkorn på et gunstig tidspunkt. For de som har kornlager bør en fortsatt lagre kornet da det er god lønnsomhet i det.

Tekst: Ole Albert Bøhn

Foto: Morten Berntsen

Satsene som er fastsatt av landbruksdirektoratet blir for mange alt for lave.

KiO: Den eneste organisasjonen som jobber kun for kornprodusenter

Årsmøte KiO 2019

Styret vedtok i styremøte i desember at neste årsmøte blir 13. februar kl 14:00–18:00.

Vi kommer tilbake med sted så snart dette er ordnet. Følg med på kio.no og på vår Facebookside.

SMÅSAKER

Stor avling betaler best

KiO har i alle år, i sitt kravdokument i forkant av jordbruksoppgjøret, ment at inntektsøkningen i hovedsak skal komme på kornpris. Subsidiært ønsker vi den samme inntektsøkningen via andre ordninger. Selv om vi i år har hatt et stabilt arealtilskudd, som ikke er blitt berørt av tørken, ville store kornavlinger med høyest mulig kornpris gitt best økonomi i de foregående årene. KiO vil derfor også framover ha mål om best mulig kornpris, så sant årsmøtet ikke går mot.

KiOs aktiviteter siden sist På Kornet

2018 ble et spesielt år grunnet vekstsesongen. KiO har derfor hatt en stor aktivitet gjennom høsten og også fått oppmerksomhet via media med våre utspill. Både LMD, Bondelaget og Småbrukarlaget har etterspurt de innspill vi har kommet med, noe som viser kvaliteten og seriositeten i vårt arbeid.

Aktiviteten gjennom året har vært:

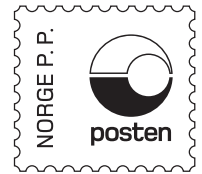
- Møte med Bondelaget, Småbrukarlaget og Landbruks- og matdepartementet i forkant av jord-

bruksforhandlingene

- Høring i Næringskomiteen i Stortinget etter årets forhandlinger. Innspill i forkant av «Tørkeproppen»
- Høring i Næringskomiteen i forbindelse med samme tillegg til jordbruksforhandlingene
- Kronikk i Nationen
- Intervju i Bondebladet
- På Kornet #2 – 2018

Mer utfyllende aktivitetsoversikt kommer i årsmeldingen.

PLANTEKULTURPRODUKTER

Vi har fagkompetansen du trenger for å optimalisere din planteproduksjon

Norgesfôr tilbyr et stort utvalg innen:

- Gjødsel
- Plantevern
- Såkorn/ såfrø
- Ensileringsmidler
- Kalk
- Øvrige driftsmidler

For komplett oversikt over sortiment og
sortsamtaler se **www.plantekultur.no**

BESTILLING:

Ta kontakt med din
lokale forhandler.

Se **www.norgesfor.no**

Alltid der for deg

NORGESFÔR